

Risiko for flere voldelige parforhold

Elisabeth Christie Ørke

Klinikkene for psykisk helse, Stavanger universitetssjukehus

elisabeth.christie.ørke@sus.no

Å være utsatt for partnervold i flere parforhold kan relateres til følelsesmessig mishandling i oppveksten og engstelig tilknytningsatferd som voksen.

Et ferskt ph.d.-prosjekt avdekker tidligere ukjente risikofaktorer for å være utsatt for partnervold i flere parforhold. Samlet sett indikerer resultatene at følelsesmessig mishandling i oppveksten og engstelig tilknytningsatferd som voksen har betydning. Her følger en oppsummering av de tre publiserte artiklene fra prosjektet (Ørke et al., 2018; Ørke et al., 2020; Ørke et al., 2021).

I løpet av livet har en av fem norske kvinner vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep fra partner (Thoresen & Hjemdal, 2014). Noen voldsutsatte blir også utsatt for partnervold i nye forhold. Er det noen kvinner som har en ekstra sårbarhet for å havne i flere voldelige parforhold? Forskning på risikoen for å bli utsatt for gjentatt intim partnervold (IPV) har i liten grad skilt mellom gjentatt IPV i samme forhold og IPV i gjentatte, altså flere ulike, parforhold. Forskningsfeltet er derfor uklart. Vi vet for lite om den sårbare gruppen personer som blir utsatt for IPV i flere ulike parforhold, noe som kan ha ført til at denne gruppen ikke har fått optimal og adekvat støtte i hjelpeapparatet.

Veien frem

Prosjektet ble initiert med en systematisk litteraturstudie. Vi gjennom-gikk forskning som sammenlignet kvinner som enten var utsatt for IPV i ett eller i flere parforhold (Ørke et al., 2018) (Tekstboks, Design og metoder, I).

Design og metoder

- I Systematisk litteraturgjennomgang (Ørke et al., 2018). Inklusjons kriterier: Fagfellevurderte engelsk- eller skandinavisk språklige empiriske studier som sammenligner kvinner utsatt for vold i ett eller flere parforhold
- II Kasus-kontrollstudie av hjelpesøkende kvinner (N = 154) som var utsatt for vold i et nylig forhold (n = 55), i et nylig og minst ett tidligere forhold (n = 51), eller ikke utsatt for vold i parforhold (n = 48)
- Deltagere ble rekruttert fra familie-vernkontorer, Alternativ til Vold, politi og krisesentre
- Strukturert intervju med spørreskjema
- Statistisk primæranalyse: stegvis multivariat logistisk regresjonsanalyse

Resultatene indikerte at kvinner som hadde vært utsatt i flere IPV-forhold, hadde høyere risiko for barndomspåkjenninger, rus-/alkoholbruk, partnervoldserfaringer og tilknytningsproblematikk (Tekstboks, Hovedfunn, I). I neste steg av prosjektet ble tema fra litteraturgjennomgangen grundigere

utforsket i en kasus-kontrollstudie. Studien sammenlignet først kvinner utsatt i IPV-forhold generelt med kvinner uten noen IPV-forhold. Der det var signifikante gruppeforskjeller ble kvinner utsatt i ett IPV-forhold sammenlignet med kvinner utsatt i flere IPV-forhold spesielt (Ørke et al., 2020; Ørke et al., 2021) (Tekstboks, Design og metoder, II). Tema som ble undersøkt, var oppveksterfaringer som fysisk og psykisk vold hjemme, omsorgssvikt og følelsesmessig mishandling, seksuelle krenkelser og mobbing, i tillegg til utøvelse av og utsatthet for partnervold, engstelig og unnvikende tilknytningsatferd i etterkant av siste parforhold og sosiodemografiske og kontekstuelle faktorer. Dette er det første forskningsprosjektet om risikofaktorer for gjentatte IPV-forhold som har integrerte og samtidige analyser av alle disse forholdene.

Følelsesmessig mishandling og engstelig tilknytning

Kasus-kontrollstudien avdekket både individrelaterte risikofaktorer for å være utsatt for IPV generelt og risikofaktorer for å være utsatt for flere IPV-forhold spesielt. Sammenlignet med kvinner utsatt i ett IPV-forhold rapporterte kvinner med flere IPV-forhold om mer følelsesmessig mishandling hjemme i oppveksten (Ørke et al., 2020) og mer engstelig tilknytningsatferd i etterkant av siste voldelige parforhold (Ørke et al., 2021) (Tekstboks, Hovedfunn, II a og b). Disse to faktorene virket inn på hverandre og økte risikoen for å være utsatt i flere IPV-forhold. Det å være utsatt i flere IPV-forhold var dessuten knyttet til kortere utdanning, uføretrygd, kortere parforhold og å være etnisk norsk. Fysisk og psykisk vold hjemme i oppveksten, derimot, hadde uvesentlig betydning for å være utsatt i flere IPV-forhold. Kvinnenes egen vold mot partner økte heller ikke risikoen for flere IPV-forhold (Ørke et al., 2020).

Hovedfunn

- I) *Risk for revictimization of intimate partner violence by multiple partners: A systematic review* (Ørke et al., 2018). Syv studier antydte at kvinner som var utsatt for vold i flere parforhold, hadde økt risiko for barndomspåkjenninger, rus-/alkoholbruk, partnervoldserfaringer og tilknytningsproblematikk.
- II a) *IPV characteristics, childhood violence, and adversities as risk factors for being victimized in multiple IPV relationships* (Ørke et al., 2020). Sammenlignet med kvinner som var utsatt for vold i ett forhold, hadde kvinner utsatt for vold i flere parforhold økt risiko for mer følelsesmessig mishandling i oppveksten, kortere utdanning og norsk opprinnelse.
- II b) *Attachment Characteristics Among Women Victimized in No, One, and Multiple IPV Relationships: A Case-Control Study* (Ørke et al., 2021). Sammenlignet med kvinner som var utsatt for vold i ett forhold, hadde kvinner utsatt for vold i flere parforhold økt risiko for mer engstelig tilknytningsatferd, uføretrygd, kortere parforhold, norsk opprinnelse og interaksjon mellom følelsesmessig mishandling i oppveksten og mer engstelig tilknytningsadferd.

Implikasjoner av funnene

Våre funn har betydning for forebygging av fremtidige IPV-forhold og for en differensiering av behandlingstilbudet til voldsutsatte kvinner. Blant tidligere voldsutsatte, single kvinner kan en screening som inkluderer følelsesmessig mishandling i oppveksten og tilknytningsatferd avdekke risiko for fremtidige IPV-forhold. Engstelig og unnvikende tilknytningsatferd kan undersøkes med spørreskjemaet Experiences in Close Relationships (ECR) (Brennan et al., 1998), som finnes tilgjengelig på norsk. Hvorvidt hun har kortere utdanning og uføretrygd bør også kartlegges, ettersom dette kan øke risikoen. I det kliniske møtet med single kvinner som har disse risikofaktorene, er partnervalg noe som bør løftes spesielt frem. Terapien kan fokusere på samspillet mellom vonde oppveksterfaringer, engstelig tilknytningsatferd og samspill i nære relasjoner. Terapeuten kan tematisere hvordan frykt for avvisning og behov for anerkjennelse kan gjøre seg gjeldende både i etableringen, fungeringen og avslutningen av parforholdet.

Referanser

- Brennan, K., Clark, C. L. & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment. I J. A. Simpson & W. S. Rholes (red.), *Attachment theory and close relationships* (s. 46–76). The Guilford Press.
- Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (red.). (2014). *Vold og voldtekt i Norge: en nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Ørke, E. C., Bjørkly, S., Dufort, M. & Vatnar, S. K. B. (2021). Attachment Characteristics Among Women Victimized in No, One, and Multiple IPV Relationships: A Case-Control Study. *Violence Against Women*. <https://doi.org/10.1177/1077801220981157>
- Ørke, E. C., Bjørkly, S. & Vatnar, S. K. B. (2020). IPV characteristics, childhood violence, and adversities as risk factors for being victimized in multiple IPV relationships. *Journal of Interpersonal Violence*. <https://doi.org/10.1177/0886260520933037>
- Ørke, E. C., Vatnar, S. K. B. & Bjørkly, S. (2018). Risk for revictimization of intimate partner violence by multiple partners: A systematic review. *Journal of Family Violence*, 33(5), 325–339. <https://doi.org/10.1007/s10896-018-9952-9>